

Patron

čtvrtletník přátel drobných památek Jizerských hor

4/2017 (28. ročník)

OBSAH VYDÁNÍ PATRON 4/2017

Čtyřicet let práce na čtyřiceti metrech čtverečních	4	Pravnučka pytláka Stammela na návštěvě Jizerských hor	20
Výroční členská schůze Spolku Patron	7	Historie hodkovických domů, 3. díl	22
Nešťastný a neveselý rok 1866 v údolí Smědění	8	Orkán poškodil památku Marie Koldovské	24
Obnovená památka obětí sedmileté války	12	Žigulíkem pod Frýdlantské cimbuří	26
Návraty odcizených křížů	15	Obnovený kříž v Rýnovicích	29
Čtvrt roku s Wenzelem Porschem	18	Děje se v Jizerských horách	30

Jiří Herčík a Jan Preisler instalují nový Lichtenecknerův kříž, foto Otokar Simm

Členové Spolku Patron při vernisáži stálé expozice ve Vile Schowanek, foto Otokar Simm

Vážení členové a příznivci Spolku Patron

Uzavírá se další rok naší spolkové práce a v jeho závěru můžeme s jistotou říci, že rok 2017 byl pro Spolek Patron opět úspěšný. Podařilo se realizovat prestižní akce, mezi něž bezesporu patří vybudování stálé spolkové expozice ve Vile Schowanek v Jiřetíně pod Bukovou, renovace Wenzerichova pomníčku v údolí Smědé, obnova Porscheho pomníku při Černé Nise a řada dalších.

Do Jizerských hor jsme také znovu navrátili památky, které před nedávnem poničili vandalové – ať již jde o Gahlerův nebo Lichtenecknerův kříž. Zároveň proběhla řada akcí menšího rozsahu, které byly mnohdy provedeny díky osobní iniciativě jednotlivých členů. Všem jim patří velký dík za odvedenou práci.

Aby byl rok 2017 opravdu úspěšný, je třeba jej zakončit plnohodnotnou výroční členskou schůzí. Její termín i program najdete v jednom z článků tohoto vydání. Věříme, že po loňské slabší účasti se nás tentokrát sejde mnohem více, a to nejen kvůli formálním záležitostem, ale především kvůli chuti se setkat a strávit společně nějaký čas.

Všem členům i přátelům drobných památek Jizerských hor přejeme úspěšný rok 2018 a vše dobré v osobním i spolkovém životě.

Výbor Spolku Patron

Čtyřicet let práce na čtyřiceti metrech čtverečních

Milan Poláček

Takto lapidárně lze popsat výstavu o činnosti Spolku Patron, která se – po putování blízkým i vzdálenějším okolím Jizerských hor mezi lety 2012–2014, trvale usadila ve Vile Schowanek v Jiřetíně pod Bukovou jako součást Muzea místní historie. Její první návštěvníky můžete vidět na fotografii na titulní stránce tohoto vydání.

O vernisáži, která 4. listopadu 2017 expozici zpřístupnila veřejnosti, stojí určitě za to se rozepsat více, neboť podle názoru mnohých byla důstojnou připomínkou čtyř desetiletí práce členů Spolku Patron.

Nevím jak na ostatní návštěvníky, ale na mě udělal dobrý dojem už příjezd do Jiřetína. Obecní parkoviště naproti vile, ještě nedávno plné výmolů v perkovém povrchu, se skvělo zbrusu novou, zcela rovnou plochou z betonových zatravňovacích dílců.

Stálá expozice vznikala od letních měsíců roku 2017

A když před dvanáctou hodinou dorazila kapela *Zlatý holky*, aby se připravila na své pozdější hudební vystoupení, atmosféra v přízemí vily teprve začala být správně slavnostní. Umělecký vedoucí Marcel Štěpánek, řečený Fox, byl jako vždy velmi vstřícný, když se mnou domlouval režii produkce.

Do půl jedné jsem ještě jakž takž zvládal plnit roli samozvaného dočasného majordoma, ale pak se s příchozími doslova roztrhl pytel. Velký sál byl brzy zaplněn do posledního místa. Nejdříve bez jakéhokoli úvodu zazněly tóny několika jizerských písní, aby se obecenstvo zkoncentrovalo. Následující projevy ovšem byly vcelku krátké, možná proto, že všichni mluvčí dávají před vzletnými slovy přednost činům.

Hostů bylo tolik, že se na rampu před inovovanou expozicí sotva vešli. A situace se příliš nezlepšila ani poté, kdy se rozptýlili částečně v „patronských“, částečně v sousedních „lyžnických“ prostorách. Myslím ale, že nikomu z organizátorů to nevadilo, neboť všichni trpělivě odpovídali na návštěvnické dotazy a v duchu si jistě přáli, aby jejich práce měla takový ohlas co nejdéle.

Z historie se nám dochovala okřídlená věta: král je mrtev, ať žije král. V duchu tohoto středověkého hesla si tedy závěrem přejme, aby naše připravovaná putovní výstava nové generace (sestavená z digitálně potištěných fólií na skládacích stojanech, tzv. roll-upech) měla alespoň takový úspěch, jako ta současná.

Výstava návštěvníky Vily Schowanek ihned zaujala, foto Herbert Endler

Redakce časopisu Patron dodává:

Výstava o památkách Jizerských hor a činnosti Spolku Patron měla premiéru 23. února 2012 v Domě česko-německého porozumění v Jablonci nad Nisou - Rýnovicích. Poté následovaly dva intenzivní roky, kdy výstava putovala po řadě míst v Jizerských horách i v blízkém či vzdálenějším podhůří (mj. Liberec, Frýdlant, Hejnice, Český Dub, Mladá Boleslav, Praha). Zápisy v návštěvní knize svědčí o uznání a spokojenosti návštěvníků.

Svoji derniéru si výstava po více než roční pauze odbyla 29. října 2017 v Dolním Bousově. To jsme již věděli, že se stane součástí právě vznikající stále expozice ve Vile Schowanek. Zde se za finanční pomoci obce Jiřetín pod Bukovou podařilo zrekonstruovat osvětlení a podlahovou krytinu dvou výstavních místností v prvním poschodí tak, aby zůstala zachována jejich historická hodnota a zároveň aby navazovaly na stávající prostory. Výstava je rozšířena o panel popisující kartografickou činnost Josefa Matouschka, o soubor historických a současných map Jizerských hor a o starší verze několika jizerskohorských pomníků. Informace o návštěvní době a vstupném lze najít na webových stránkách Vily Schowanek – <http://www.vila-schowanek.cz>.

Skupina Zlatý holky nemohla na vernisáži chybět, foto Herbert Endler

Výroční členská schůze Spolku Patron

Výbor Spolku Patron

Plnohodnotným zakončením každého roku spolkového života je bezesporu výroční členská schůze. V rámci jakéhokoliv spolku slouží jak k formálnímu, tak i k neformálnímu setkání jednotlivých členů, kteří mnohdy během roku nenajdou na společné setkání čas. Výbor Spolku Patron tedy zve všechny své členy na výroční členskou schůzi, která se bude konat

**v sobotu 24. března 2017 od 9:30
ve Vile Schowanek v Jířetíně pod Bukovou**

V oficiální části členské schůze je na programu přednesení zprávy o činnosti Spolku Patron v roce 2017, zprávy o členské základně, hospodaření, revizní zprávy a plánu činnosti pro rok 2018. Důležitou součástí budou také volby spolkového výboru, protože funkční období toho stávajícího v roce 2018 skončí. Členská schůze bude poté pokračovat neformální částí, ve které bude možné prezentovat příspěvky jednotlivých členů. V rámci členské schůze doporučujeme zaplatit členské příspěvky na rok 2018, zpřístupněna bude také Stálá expozice Spolku Patron a Expozice historie lyžařství. Pro účastníky schůze bude v závěru uspořádána komentovaná prohlídka spolkové výstavy.

Podrobný program schůze bude zveřejněn na webových stránkách Spolku Patron 14 dnů před jejím konáním.

Výbor vyzývá všechny členy k hojné účasti na výroční členské schůzi, která je dle spolkových stanov jednou z mála povinností každého člena Spolku Patron. Účastí potvrdíte svoji sounáležitost se spolkem.

Minulé výroční členské schůze se zúčastnilo pouhých 19 členů, foto Herbert Endler

Nešťastný a neveselý rok 1866 v údolí Smědé

Otokar Simm

Vpád Prusů na Frýdlantsko

„Veselé Vánoce a šťastný nový rok,“ přejeme si obvykle na přelomu let. Jestli si lidé navzájem podobně přáli i s příchodem roku 1866, to s jistotou nevíme, jisté ale je, že ten rok pro mnohé z nich šťastný nebyl. Od jeho počátku rostlo napětí mezi Pruským královstvím a Rakouským císařstvím, donedávna ještě spojenců, a titulní strany novin stále častěji přinášely zprávy o nesmiřitelném postoji obou stran. Schylovalo se k nejkrvavější válce 19. století.

Přestože tady neproběhla žádná bitva, nezůstalo ušetřeno ani Frýdlantsko. V sobotu 23. června se ze všech stran a po všech cestách začaly valit tisíce pruských vojáků a už kolem sedmé hodiny ranní se nečekaně objevil jejich předvoj v Raspenavě. A odpoledne zde bylo už na 9 000 mužů, kteří k vlastnímu údivu nenarazili na vojenský odpor a rozhodli se tady najít kvartýr. Místní sedláci byli nuceni ubytovat po třech až pěti stovkách mužů, obyvatelstvo muselo nepřátelské armádě poskytnout veškerou stravu, lidé přišli o úrodu i domácí zvířectvo. Než vojsko odtáhlo přes Hemmrich k jihu, byli všichni dokonale ožebračeni. Nejlépe ještě dopadli obyvatelé Bílého Potoka, kterým Prusové neprotáhli, a jen o málo hůře na tom byli v Hejnicích a Libverdě.

V domě č. p. 58 v Libverdě hospodařil kdysi sedlák Florian Krause, zvaný Wenzerich

Smolný rok rodiny Josefa Krauseho a jeho syna Floriana, zvaného Wenzerich

Na straně 122 matriky narozených v Bílém Potoce se můžeme dočíst: *21. ledna 1834 se v domě č. 154 narodil chlapec Florian; na svět mu pomohla porodní bába Johanna Wildnerin (Wildnerová) a ještě ten den jej P. Bernard Westermayer pokřtil. Otec Joseph Krause, domkář v Bílém Potoce č. 154, syn Wenzela Krauseho, domkáře z č. 52. Matka M. Anna, dcera Christophu Neumanna, domkáře v č. 187.*

Rok 1866 byl pro libverdského sedláka Floriana Krauseho a jeho otce Josefa z Bílého Potoka tragický. Zima se již chýlila ke konci, když se Florian vydal do hor, aby na dřevařských sáních svezl do údolí polena, která tam měl připravená již od podzimu. Už nemůže otálet, je 19. března 1866, a jaro jistě zaklepe co nevidět na dveře i v rokli Smědé. Údolí je však sevřené a sluneční paprsky se sem zatím nedostanou.

Jen strmé cesty, v zimě dřevařské svážnice, vedly v té době do Bílého Potoka od Smědavy a Šindelovým dolem, aby se níže spojily v jednu, která po Sedmitrámovém mostě překonávala Smědou. Krause s naloženými saněmi měl už most za sebou a teď mu zbývalo jen stočit saně mírně doleva, vyhnout se skalní stěně Kozího hřbetu – krátký sjezd a měl být v bezpečných místech¹.

Florian snad na chvíli ztratil koncentraci, snad nezvládl své saně a najel na vyčnívající balvan či zavadil o strom, můžeme o tom jen spekulovat. Nečekaný náraz jej vymrštil z labilního posedu a v mžiku následoval prudký úder oje saní do hlavy. Florian krátce nato ztratil vědomí. Kdosi z kolegů-dřevařů jej dopravil k jeho rodičům bydlícím v Bílém Potoce č. p. 52. Ještě týž den v noci vydechl nebohý Florian naposled...

Iniciály a letopočet ve štítu odkazují patrně na Rudolfa Krauseho, který v tomto roce nechal původní stavení přestavět. Zda k jeho předkům patřil Florian Krause není doloženo.

¹ Kozí hřbet, oddělující Smědou a Husí potok, neprotínala tehdy ještě silnice, jejíž stavba byla zahájena v Bílém Potoce až v roce 1893. Až ke Smědavě byla dotažena o dva roky později. Sedmitrámový most byl však zakreslen i s názvem již v lesnické mapě z roku 1880, bez názvu i v mapě stabilního katastru z roku 1843. Most byl postaven zřejmě v roce 1805, současně s cestou spojující Bílý Potok se Smědavou.

Dva dny po nehodě vyšla v *Libereckých novinách* (Reichenberger Zeitung, 21. 3. 1866) zpráva: *Bílý Potok, 19. března (neštěstí). Bylo nám napsáno: Dnes k večeru byl Florian Krause, majitel selské usedlosti č. p. 58 v Libverdě, kvůli splašení jednoho ze svých koní udeřen tak nešťastně do hlavy ojí vozu naloženého dřevem, že ještě v noci zemřel.*

Ostatky Floriana Krauseho a jeho matky Marie Anny, rozené Neumannové, jsou uloženy v hrobce rodiny Neumannových v Bílém Potoce, foto Herbert Endler

Mohlo by se tedy zdát, že Krause neřídil dřevařské saně, nýbrž že vedl pár koní zapřažených před těžkým povozem. To však je v rozporu s jinými informacemi, které v tisku později vyšly.

Tak například ve *Slavnostním spisu k památce 300letých oslav založení Bílého Potoka 15. července 1894* (Festschrift zur Erinnerung an das 300jährige Orts-Gründungsfest in Weisbach am 15. Juli 1894) psal emeritní řídící učitel Josef Stelzig: *1866 – 19. března u svého otce v Bílém Potoce č. p. 52 zemřel na následky otřesu mozku způsobeného v lese nešťastnou náhodou úderem oje saní 32letý Florian Krause, sedlák v Libverdě.*

Zjevný nesoulad je tedy v tom, jaký dopravní prostředek Krause řídil, i když podstatnější byl stejný závěr: sedlák a dřevař Florian Krause se nedožil dalšího jitra. Objasnění můžeme hledat v matrice zemřelých Bílého Potoka z roku 1866 na straně 187. P. Cajetanus Hahn do ní zapsal: *19. 3. 1866 večer v 11 ½ hodiny Florian Krause,*

sedlák z Libverdy č. 58, okres Frýdlant, katolického vyznání, zemřel kvůli rychlé smrti bez posledního pomazání. Do kolonky *Příčina úmrtí* farář Hahn uvedl: *Otrés mozku následkem prudkého úderu oje saní.* V dokumentu se dále píše, že k úmrtí došlo v č. 52 a pohřeb zesnulého se konal 22. března v 10 hodin dopoledne na místním hřbitově. V čele smutečního průvodu šli zřejmě oba rodiče.

Jenomže neuplynuly ještě ani tři měsíce a Josef Krause kráčel na hřbitov znovu, když na poslední cestě vyprovázел svoji ženu Marii Annu, která zesnula ve svých 71 letech. Anna byla sice o deset starší než Josef, přežil ji však o 15 let; zemřel v roce 1891 v pozhnaném věku 86 let. Farář v matrice zemřelých uvedl, že byl drobným zemědělcem (*Feldgärtner*) a obchodníkem se dřevem.

Hřbitov byl v Bílém Potoce založen pouhý rok před neštěstím Krausových. Hrobka, ve které byly ostatky nebohého Floriana a jeho matky uloženy, se kupodivu zachovala až do současnosti.

A proč se Florianovi říkalo Wenzerich? Z různých dokladů je patrné, že jméno Krause bylo na Frýdlantsku velice rozšířené, a nebylo výjimkou, že shodná byla i jména křestní. Proto bývalo běžné jejich nositele odlišovat různými přezdívkami. Většinou souvisely se jmény příbuzných, zaměstnáním či nějakým zvláštním znamením. Herbert Endler vyslovil myšlenku, že Wenzerich mohlo být složeninou jmen Wenzel a Erich (Wenzel, tedy Václav, se jmenoval Florianův dědeček).

Pro úplnost ještě doplníme, že ve známém článku o jizerskohorských pomníčcích v *Ročence německého horského spolku pro Ještědské a Jizerské hory pro rok 1925* napsal mimo jiné Josef A. Leubner: *Kamenný obelisk pod Sedmitrámovým mostem označuje místo, kde se neštěstí událo. Znázorňuje ho obrázek na zapuštěné plechové tabulce obsahující i jméno a datum.* Autor se snad zmýlil v tom, že v případě Wenzerichova pomníčku sotva můžeme mluvit o obelisku.

Za spolupráci při bádání v matrikách děkuji Herbertu Endlerovi.

Jméno otce, Josefa Krauseho, na desce nenajdeme, foto Herbert Endler

Navštivte obnovenou památku obětí sedmileté války

Otokar Simm

Pouhý den po požehnání památce Floriana Krauseho nad Bílým Potokem proběhla v nedalekém Luhu další významná událost. V neděli, 22. října 2017, byl odhalen renovovaný pomník připomínající sedm zdejších obětí sedmileté války (1756–1763). O historii a chystané opravě pomníku jsme psali v čísle 2/2017.

Ačkoliv práce na obnově pomníku probíhaly do prvních podzimních dnů letošního roku, příprava spočívající v odlití kopie poškozeného původního litinové kříže a Kristova těla začala již o rok dříve. Řemeslně dokonalou práci odvedla Třebechovická slévárna a strojírna. Žulový sokl restaurovala Vanesa Trostová, o pozlacení nápisu a litinových detailů se postaral Ondřej Lábr, kovářské práce zajistili Jan Moravec a Zdeněk Kvarda. Odborného ošetření se dostalo i dvěma starým lípám, patrně přímým svědkyním prvotního zřízení památky v roce 1875.

Slavnostního zahájení a přivítání hostů se ujali Jan Heinzl reprezentující spolek Frýdlantsko a Alena Dvořáková, ředitelka Střední školy hospodářské a lesnické Frýdlant.

U obnoveného pomníku končí odbočka zeleně značené turistické cesty

Válečnému pomníku požehnal liberecký vojenský kaplan kpt. Petr Šabaka, foto Petr Bína

Poté převzal slovo liberecký historik Milan Svoboda, jenž přítomné seznámil s okolnostmi události staré téměř 260 let. Po poutavém úvodu požehnal válečnému pomníku liberecký vojenský kaplan kpt. Petr Šabaka. Následovala zdravice zástupce maďarského velvyslanectví Antala Disztela, který k pomníku položil věnec v maďarských národních barvách. Stejně, jako o den dříve u Wenzerichova pomníčku, byli i zde přítomni pravnucci Franze Clam-Gallase – hraběnka Agathe M. Széchényi s bratry Jenö a Sándorem. Dostavilo se ovšem mnohem více významných hostů. Odhalení pomníku vyvrcholilo salvou *Spolku ostrořelců 1860* z německé obce Sohland an der Spree.

Od místní zeleně značené silničky nás k místu zvanému V Lukách dovede krátká odbočka s tvarovými značkami. Česko-německá informační tabule seznamuje návštěvníky s dobovou situací a s epizodou, která se zde odehrála. Na žulovém soklu najdeme, mimo jiné, slova Ježíšova pronesená k jeho učedníkům: *Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne*. Dvě lavičky nabízejí – stejně jako kdysi – možnost posezení a krátkého rozjímání.

Připomeňme, že památku opravila Střední škola hospodářská a lesnická Frýdlant a Frýdlantsko, spolek pro kulturu a krajinu. Finančně se na renovaci podílel Liberecký kraj, Nadace Občanského fóra a Agathe hraběnka Széchényi von Sárvár-Felsövidék.

Skvěle restaurovaný pomník se stal důstojnou připomínkou obětí sedmileté války a těžkých časů obyvatel Frýdlantska.

*Mezi hosty nechyběli potomci Clam-Gallasů a zástupci maďarského velvyslanectví,
foto Petr Bína*

Návraty odcizených křížů

Bohumil Horáček

Není to tak dávno, kdy Jizerské hory obcházel zlý duch nebo duchové. Nejčastěji se pohybovali v okolí Bedřichova a Nové Louky, přičemž svoji nenechavost zaměřili na kovové křížky. Nejprve z kamene při Vládní cestě v září roku 2016 zmizel Lichtenecknerův kříž, který ještě téhož dne nebo jen o chvíli později následoval Gregorův kříž na křižovatce lesních cest mezi Novou Loukou a přehradou na Černé Nise. Kdosi je odcizil. Ruka vandala se o pár měsíců později, v květnu 2017, nezastavila ani nad obnoveným Gahlerovým křížem u Nové Louky. I ten zmizel.

Na Jizerské hory dopadl smutek a na Policii České republiky dorazilo trestní oznámení. S vědomím, že žádné trestní oznámení hodnotu památek nenahradí, jsme již při medializaci krádeží jako spolek deklarovali, že učiníme vše pro to, aby se v co nejbližší době všechny památky vrátily zase zpět. Především v případě Gahlerova kříže to byla otázka spolkové prestiže. Pořadí obnovy jednotlivých památek bylo tedy dané: nejprve Gahlerův, pak Lichtenecknerův a nakonec Gregorův kříž. První jmenovaný se na své místo vrátil již v září letošního roku, článek o návratu jsme zveřejnili v minulém čísle.

Ve čtvrtek 9. listopadu 2017 obnovili členové Spolku Patron Lichtenecknerův kříž. Nový kříž se vzpěrou navrhl Jiří Herčík a vyrobil ho oldřichovský kovář Karel Trost.

*Nový Lichtenecknerův kříž sází na jednoduchost,
foto Otokar Simm*

Členové Spolku Patron po úspěšně dokončené instalaci, foto Libor Bednařík

Záměrně byla zvolena zjednodušená prostá forma z pásového železa, která snad nebude tolik lákat další případné škůdce. Před montáží bylo nezbytné vysekat patku ulomeného kříže a vyčistit otvory pro nový kříž se vzpěrou. Kovář vše perfektně připravil, takže vlastní montáž proběhla bez komplikací.

Věřme, že odolá zlým mocnostem, před kterými měl toto místo chránit i ten původní, který nechal osadit polesný Lichteneckner, štasten, že se vymanil ze zajetí víl a lesních divoženek, které jej omámily, když se vracel z hospody U Trompetra do lesovny na Nové Louce. Tak to alespoň tvrdil, když se ráno probudil pod balvanem.

Jaké bylo naše překvapení, když jsme v sobotu 11. listopadu 2017 náhodně učinili nečekaný objev. Na rozcestí lesních cest nedaleko Nové Louky je znovu umístěn Gregorův kříž! Nebylo nám známo, kdo se o obnovu zasloužil, ocenili jsme, že obnovený kříž velice věrně kopíruje svého předchůdce a že i Gregorův kříž opět může těšit návštěvníky Jizerských hor. Neznámého obnovitele jsme na spolkovém webu vyzvali, ať kontaktuje výbor spolku. V polovině listopadu dorazila tato zpráva:

Dobrý den,

píšu Vám ohledně Gregorova kříže. Kříž jsem vyrobil já a s mým otcem jsme ho 24. října do kamene zasadili. Strašně mě štvalo, že tam není a že se musím koukat na ulomený pahýl. Původní pahýl kříže jsem nechal za kamenným patníkem. Původní otvor jsem o cca 9cm ještě prohloubil, aby kříž lépe držel, kříž je zalit sírou. Kříž jsem vyráběl podle fotky, aby nový kříž byl co nejvíce podobný starému. Díky

za obnovu Lichtenecknerova kříže, jenom si myslím, že by to chtělo na kříž umístit tělo Krista. Nemám problém s tím tělo sehnat, zaplatit a na kříž nainstalovat.

S pozdravem Přemek Ježek

Nový Gregorův kříž je k nerozeznání od předchozího, foto Otokar Simm

Nezbývá tedy, než panu Ježkovi a jeho otci vyjádřit za obnovu Gregorova kříže velký dík. Výbor Spolku Patron tak již učinil. Na závěr uvedme ještě jednu zajímavost: korpus Krista ze zcizeného Gahlerova kříže byl prý na konci října letošního roku „náhodně nalezen v jedné z popelnic na katastru města Liberec“. Po prohlídce nálezu jsme zjistili, že se o korpus z Gahlerova kříže bohužel nejedná.

Čtvrt roku s Wenzelem Porschem

Libor Bednařík

V předchozím čísle časopisu Patron jsme zveřejnili článek o údržbě pomníku Porscheho smrti při horním toku Černé Nisy. Jelikož jsem přislíbil, že si údržbu povrchu a obnovu písma vezmu na starost, podařilo se mi s Wenzelem Porschem a jeho pomníkem prožít kus života. Dovoluji si proto rozdělit se s ostatními o pár postřehů a zážitků.

Pomník postupně pohlcovaly okolní stromy a nánosy lišejníků, foto Bohumil Horáček

400 metrů. Pracoval jsem prakticky bez časových ztrát. Ale takhle se to povedlo jen asi čtyřikrát. Jednou se mi totiž stalo, že závora u Nové Louky byla při mém odjezdu zavřená. Trochu jsem si musel pojezdít po horách, než jsem našel volnou závoru. Protože jsem druhý den brzy ráno potřeboval stejným autem odjet na služební cestu, zavřená závora mě lehce zneklidnila. Od té doby jsem parkoval zásadně u Gahlerova kříže a odtud jsem chodil pěšky. To byl docela schůdný kompromis.

Zbavování pomníku řas a lišejníků mi trvalo čtyři dny. Pod tmavou slupkou se nakonec vylouppl světlý kámen. Text jsem obnovoval osm nebo devět dní. Už to nevím přesně. Byl bych sice schopen to dohledat, ale k ničemu to není. Nebyly to

Prvním zážitkem již byl způsob, jak se k pomníku co nejrychleji dostat. Jet k Porschemu na kole z Rudolfova je sice fajn, ale to kolo posledních 300 metrů strašně překáží. Navíc je silně omezená možnost mít s sebou všechno nářadí i pro nepředvídané situace. Jít pěšky z Rudolfova sice jde, ale člověk při tom víc pochoduje, než pak pracuje. Navíc je depresivní zjištění, že to samé tělo jen před pár lety bylo schopné doběhnout na místo za 40 minut bez nějaké následné únavy, což už nyní ani náhodou nehrozí.

Později se mi podařilo získat pro mé služební auto povolení k vjezdu do lesa. To bylo časově úplně skvělé, protože jsem parkoval kousek za posesem a šel pěšky k pomníku jen asi

samozřejmě celé dny. Ona při té práci narůstá únava a psaní většího množství řádků jsem prostě nezvládal. Většinou jsem skončil po čtyřech řádcích, rekord byl sedm. Těch řádků je tam třicet šest, když počítám i kříž.

Byl jsem také velice závislý na počasí. Text se musí psát na suchý kámen hodně hustou barvou. Letošní mokré léto a hlavně propřšené září mi dávaly jen málo šancí. Zvláštní bylo psaní odpoledne v době babího léta. Jsem levák, tak jsem stál na pravé straně a natočen jsem byl vlevo. Přímou do očí mi svítilo nízko stojící slunce.

Při té práci jsem poznal i lidi zabývající se Jizerkami z úplně jiného pohledu. Kousek od Porscheho pomníku je na potoku hrázka, na které probíhá automatizované měření průtoku Černé Nisy. Samozřejmě k tomu zařízení občas někdo musí přijít. Bylo velice zajímavé si s těmi vodohospodáři povídat. Za celou dobu mé práce jsem se na místě přímo u pomníku viděl jen se třemi lidmi – s dvojicí houbařů, kteří přišli od Hřebínku a s turistou, který přišel podél toku Černé Nisy. Při tomto výčtu úmyslně pomímám pracovní schůzku u pomníku s Otou Simmem, Ing. Markétou Kavkovou a Ing. Otto Kučerou (oba z Lesů ČR) a jednu návštěvu místa s mou manželkou.

Až 23. října 2017 dopoledne jsem se odhodlal ta písmenka na pomníku spočítat. A protože jsem ajťák, nepočítám písmena, ale znaky, tedy i tečky a spojovníky. Dohromady jich je 685. Text je navíc psán několika typy písma, což práci lehce obzvlášťňovalo. Většina písma je německé lomené. Na to jsem si postupně nádherně zvykl.

Po poražení čtyř stromů pomník vystoupil z úkrytu a začal tomu místu znovu dominovat. Vypadá tam opravdu pěkně. Nádherný klid, spousty borůvek a dostatek brusinek. Byl jsem moc rád, že jsem stihl dokončit práci dva týdny před termínem. Byly to pro mne příjemně a smysluplně strávené chvíle.

*Současný stav památky po provedené údržbě,
foto Otokar Simm*

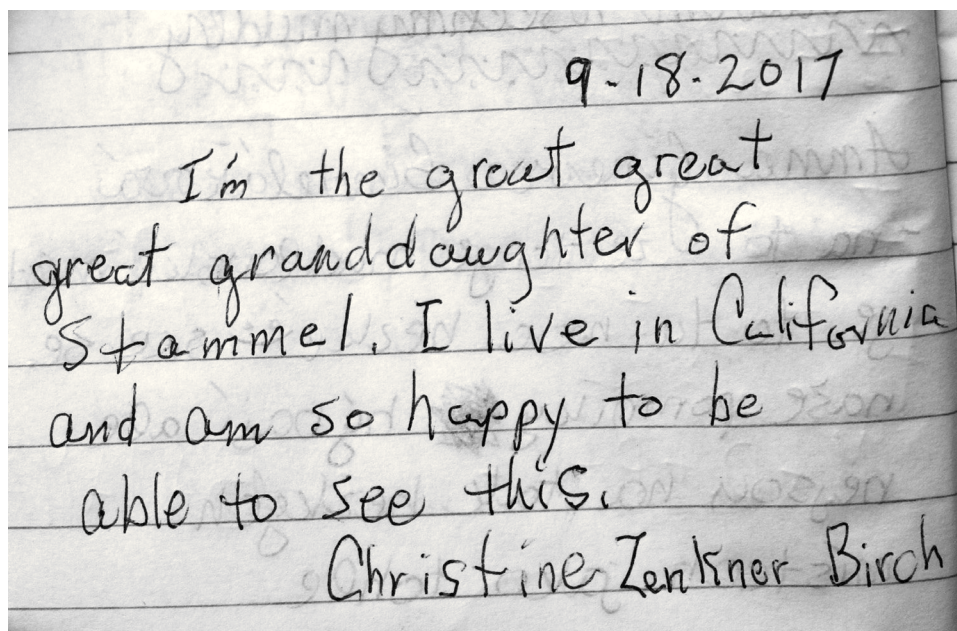
Prapравnučka pytláka Stammela na návštěvě Jizerských hor

Aleš Bednařík

V srpnu 2007 navštívil Jizerské hory prapravnuk pytláka Stammela Grant Zenkner se svojí ženou Susan. Chtěl se více dozvědět o osudu svého předka a o místě, kde žil a nešťastně zemřel. Grant se u nás v kraji objevil ještě jednou v září 2013. Letos v září navštívila Stammelův pomníček a Hejnice, kde pytlák s rodinou žil, Grantova sestra Christine Birch. Stalo se tak během její cesty po Evropě: Paříž – Amsterdam – Praha – Liberec – Vídeň – Budapešť – Paříž. Kromě míst spojených s předky měla zájem vidět i ruční výrobu v harrachovské sklárně.

Christine svoji návštěvu Liberecka popsala pro své přátele následovně:

Před deseti lety moje neter zísкала kontakt na Aleše Bednaříka, který znal příběh Augustina Zenknera, mého prapradědečka. Můj otec věděl, že byl zabit při pytlacení na panském kdesi v Čechách, ale rodina naprosto netušila, kde přesně se to stalo.

Christine do sešítku u pomníčku chybně připsala o generaci víc

Aleš znal příběh velmi dobře, neboť jeho otec je členem spolku, který pečuje o drobné památky v Jizerských horách. Můj předek miloval lov a sousedé mu platili za upytlačené maso. V té době, tedy v roce 1863, patřily lesní pozemky panstvu a nebylo možné lovit zvěř zákonným způsobem. Můj prapradědeček, jeho žena a jejich tři děti, z nichž jeden byl můj pradědeček, byli připraveni vystěhovat se do Ameriky. Před odjezdem, 6. října 1863, šel můj předek naposledy lovit. Byl však zastřelen hajným, který bránil panský majetek. Přezdívkou mého prapradědečka byla Stammel. Jednoho ze dvou hajných zranil. Pomníček připomínající přestřelku nesl původně pouze jméno zraněného hajného. Později však přibýlo na horní část pomníčku i Stammelovo jméno, neboť byl místními milován a převládá názor, že záměrně hajného pouze zranil, nikoli zabil. Vdova po Stammelovi se opět vdala, měla tři další děti a několik let po události se rodina vystěhovala na území dnešního státu Washington.

Pomníček je hluboko v krásných jehlíčnatých lesích, které mi připomínají lesy severozápadu Spojených států. Kromě pomníčku jsem navštívila i kostel v Hejnicích, kam Stammel chodíval na mše. Před kostelem je nádherné místo, kde je možné posedět. Ukázalo se, že zde kdysi býval starý hřbitov, kde byl Stammel pohřben. V 70. letech byla vydána Kniha o Jizerských horách. V posledním vydání je zmíněna návštěva pomníčku mým bratrem a jeho ženou. Jsem vděčná za možnost dozvědět se více o mém předkovi a místě, kde žil a zemřel.

Christine do sešitku, uloženého u Stammelova pomníčku, zapsala: *Jsem Stammelova praprapravnoučka. Žiji v Kalifornii a jsem velice šťastná za možnost toto místo poznat.* Grant a Christine mají ještě dva bratry. Ti prý vůbec necestují, ale kdo ví... Třeba se jednou i oni přijedou k přehradě na Černé Nise podívat.

Stammelova praprapravnoučka Christine Birch u pomníku

Historie hodkovických domů, 3. díl

Zdeněk Buriánek

Do předchozích dvou čísel časopisu Patron jsme zařadili ukázky z textů, které sepsal náš člen Zdeněk Buriánek na téma minulosti hodkovických domů. I když se nejedná o drobné památky Jizerských hor, je zřejmé, že i historie staveb je velice zajímavá. Závěrečný díl seriálu nás zavede do Pražské ulice, kde se nachází dům č. p. 202.

Spodní část kdysi zdobené fasády domu skryl nevzhledný obklad

Před 2. světovou válkou jej vlastníla Česká spořitelna. V prvním poschodí měla svoji úřadovnu vedenou panem Kocourkem, který měl vedle ní byt. Zde bydlel s manželkou Anetou, původem Italkou, a synem Josefem, narozeném v roce 1934. Po záboru pohraničí v roce 1938 se Česká spořitelna přestěhovala do Turnova. Ve stejné době se do Turnova odstěhovala i rodina Kocourkova. Dům měl nádhernou fasádu, hlavní dveře byly masivní, zdobené řezbou. Bohužel vše značně utrpělo při modernizaci domu v šedesátých letech 20. století. K dobrému stavu nepřispěl ani průtah městem, kdy zejména v zimním období fasády domů v Pražské ulici značně trpěly.

V přízemí domu vpravo byl krámk zvaný Družka, kde se prodávalo základní živobytí, cukr, mouka, pro děti cukrlata a podobně. Během války byl obchůdek uzavřen a do uvolněných prostor se nastěhovala Němka (paní

Čumplová?) se čtyřmi dětmi, jejíž manžel bojoval v německé armádě. V domě bydlela také rodina Jírova, která se zabývala šitím jednoduchého oblečení z plátna. Se svými výrobky objížděla poutě, čímž si vydělávala.

Před válkou bývalo v přízemí řeznictví Františka Roubínka. Byla to tehdy moderní provozovna s dokonalou technologií chlazení masa, což bylo v dané době velmi důležité. Šlo o tři boxy zapuštěné do země, dva sloužily pro chlazení a jeden pro mražení. Vnitřek boxů byl obložen korkem, za domem se nacházela strojovna. Tuto technologii František Roubínek viděl na veletrhu v Brně, a protože byl velmi pokrokový, rozhodl se hned pro její koupi. Za domem se nacházela také porážka, dílna s udírnou a kotel na vaření masa. V řeznictví prodávala manželka Marie a dcera Jarmila. Bohužel za války bylo řeznictví uzavřeno a už nebylo obnoveno. František Roubínek později převzal dobře prosperující řeznictví Antona Wagnera v č. p. 167 (viz Patron 3/2017). Právě u Wagnera se svému řemeslu vyučil.

Během války byly v domě ubytované polské dělnice, které zde byly nasazené na práci. V 60. letech bylo v domě kadeřnictví manželů Drahekoupilových a krátce klub důchodců. Dnes je nemovitost ve vlastnictví města Hodkovice nad Mohelkou, je využita jako bytový dům a je památkově chráněna.

Průhled Pražskou ulicí (Kaiserstrasse) k náměstí na počátku 20. století, archiv Bohumila Horáčka

Orkán poškodil památku Marie Koldovské

Josef Joe Kuna

Orkán Herwart způsobil v neděli 29. října letošního roku v lesích značné škody. Kdo ví kolik památek ještě najdeme poškozených... Fotografie vyvráceného stromu s křížem Marie Koldovské pod Horní Černou Studnicí mi poslal bývalý člen našeho turistického oddílu mládeže Zálesák.

Informaci jsem rozeslal dál všem, kteří se scházejí každé druhé pondělí v tanvaldské nádražní restauraci na „Filmovém pivu“, kde se promítají aktuality týkající se památek. Hned se mi ozval přítel Jaroslav Haufer s otázkou, kdy prý na to půjdeme. Domluvili jsme si pátek 10. listopadu 2017 a Jarda slíbil, že přinese nářadí.

Ten den bylo deštivé a mlhavé počasí. Zdálo se, že nejtvrdším oříškem bude kříž s velkou oplechovanou stříškou a policí pro vázičky a květináče vyprostit zpod silného kmene, ležícího v borůvci. Po průzkumu na místě jsme ale zjistili, že kříž není moc poškozený a že strom spadl do svahu na kameny. Památka tak naštěstí zůstala nad zemí.

Strom s památkou Marie Koldovské padl k zemi, foto Karel Soldát

Ke stromu byl kříž přivázán jen měděnou dvojlinkou, nyní už pevně vrostlou do sílíciho kmene. Přeřízli jsme dva kabely, načež jsme zjistili, že nejvíc nám chybí baterka. Ač bylo skoro poledne, pod kmenem byla taková tma, že se pod ním dalo pracovat jen po hmatu.

Vše se však podařilo, uvolněný kříž jsme postavili k nejbližšímu smrku a opět ho provizorně přivázali kabelem. Změna je pouze v tom, že kříž je nyní otočen k severu, zatímco původně byl na východ. Záchrana nám netrvala ani hodinu. Bylo by ovšem potřeba provést i údržbu dřevěných částí.

Až se tam půjdete podívat a budete scházet lesem od Pörnerovy kapličky, všimněte si u skalky na kraji lesa květinové výzdoby, svíček a dvou křížků s daty. Na koho tam asi kdo vzpomíná?

Poznámka redakce:

Marie Koldovská (1923–1974) ukončila v těchto místech dobrovolně svůj život. Z domu odešla 10. března, aby se už nikdy nevrátila. Její pozůstatky našli sběrači borůvek až po čtyřech měsících.

Zdroj: Miloslav Nevrlý, Kniha o Jizerských horách

Autor článku (vlevo) s Jaroslavem Hauferem u znovu zajištěného kříže

Žigulíkem pod Frýdlantské cimbuří

František Koucký

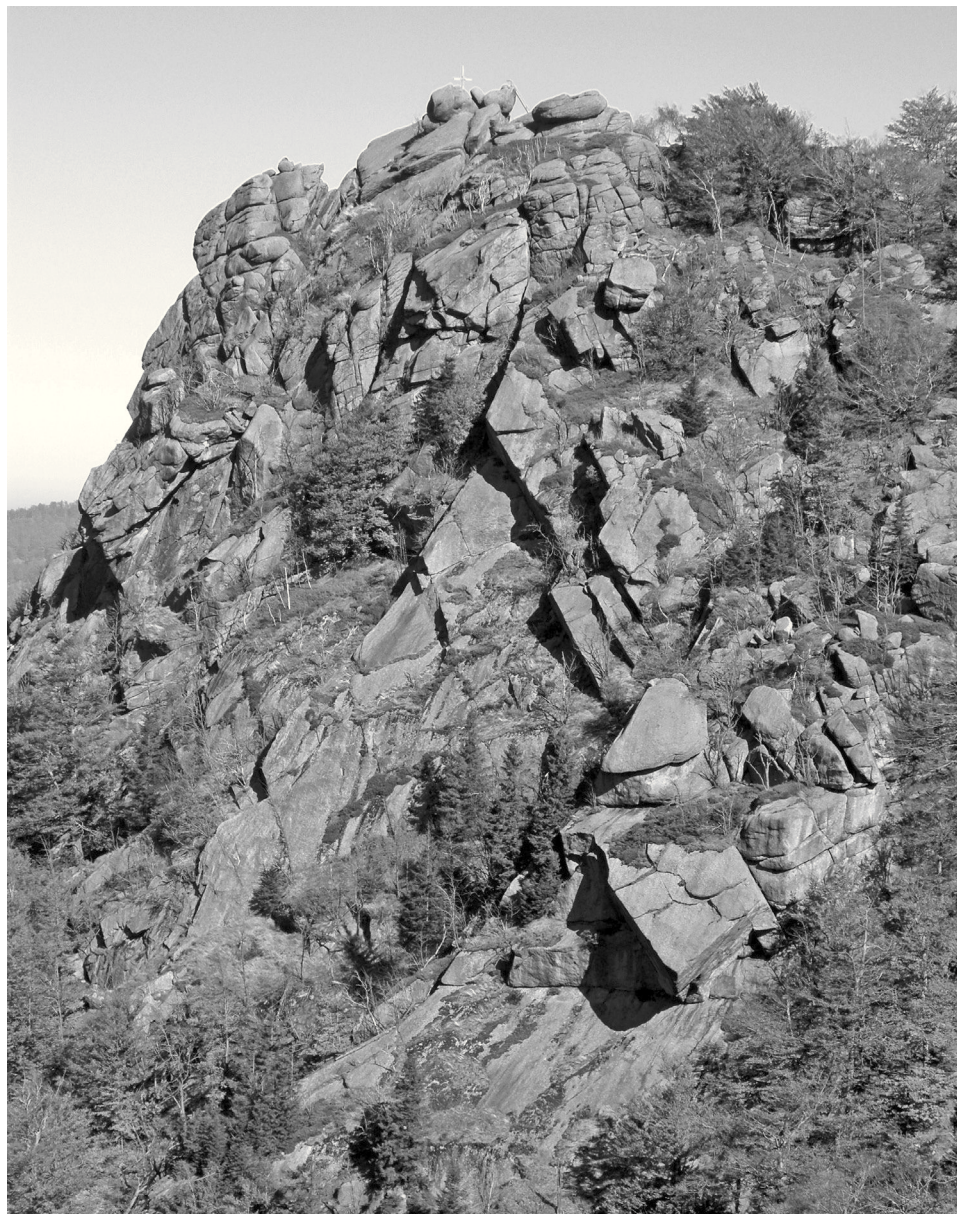

Foto Karel Nádeník

Podělím se s vámi o příběh, u kterého mi ale chybí spousta dat, protože jsem si tehdy nic nezapsal a paměť si ty podrobnosti a jména ne a ne vybavit. Ptal jsem se synka, který říká, že myslí, že mu tehdy bylo deset, možná jedenáct let, což by odpovídalo rokům 1990 nebo 1991. Já si myslím, že se následující příběh odehrál někdy v srpnu či září 1992–93. Začalo to tím, že jsem od pana Turka, člena Spolku Patron, dostal materiály o zřícených německých letadlech za druhé světové války v Jizerských horách. Nato jsem se rozhodl najít nad Horním Hlídačem Koutu zbytky německé stíhačky ME 109.

A tak jsme se společně se synem Martinem k Hlídačům Koutu vypravili. Nejprve jsme navštívili památku Miroslava Machoviče a pomníček U Pánaboha, ale protože nad Hlídačem Koutu byla vysoká tráva a začalo poprchávat, hledání jsme odpoledne vzdali a začali sestupovat k Černému potoku. Ve změti skal jsme našli převis s malým ohništěm, kde jsme si opekli buřty a schovali se před nepříjemným deštěm. Když nepřestávalo pršet, sestoupili jsme k Černému potoku, překročili ho a stoupali ke Kozí stezce.

Byli jsme asi uprostřed roviny nad Kamenem osvobození (Kamenem republiky), když jsme na cestě zaslechli volání: „Haló tady, tady!“

Asi 20 metrů nad cestou jsme našli ležícího staršího pána ve věku asi 60 let. Na sobě měl manšestráky a větrovku. Na moji otázku, co se stalo, odpověděl, že prý byl na

Dramatická jízda vedla od domů Bílého Potoka kamsi do horních partií Kozí stezky

borůvkách na Frýdlantském cimbuří a začalo pršet, tak že půjde domů, ale ne po cestě, jelikož se chtěl podívat po houbách. Při chůzi v terénu se mu noha dostala mezi dva kameny a při pohybu vpřed v holeni praskla.

Ulomil jsem dva klacky, z batohu vyndal stahovací obinadlo, přiložil ze stran dlahy a s Martinovou pomocí jsem nohu co nejpevněji stáhl. Martin mu zlomeninu nadlehčoval a já ho za podpaží táhl ke Kozí stezce.

Zraněného jsme přikryli pláštěnkami a spěchali dolů do Bílého Potoka k hájovně, kde žlutá značka vchází do lesa – tam jsem měl zaparkovanou Ladu 1200.

*Pomníček U Pánaboha v roce 1990,
kresba autora*

asi nezvládl. Zraněný pán cestou povídá, že je u maminky v Hejnicích a že jí to musí říct. Zajeli jsme k takovému malému domečku, stará paní plakala, ale my jsme hned pokračovali dál do frýdlantské nemocnice.

Cestou jsem se od zraněného dozvěděl, že je inženýr a má na starosti telekomunikace na Ještědu. Místo havárie ME 109 nám prý po uzdravení ukáže, jsou tam ještě zbytky plexiskla. Pak už honem domů, tma jak v pytli a manželka byla strachy bez sebe. Prostě mobily tehdy nebyly. A stíhačka ME 109? Tu jsem dodnes nenašel...

Zabouchal jsem na dveře hájovny, vyšel menší člověk: „Dobrý den, máme v lese zraněného chlapa, nemáte tady GAZE?“

„No to nemám,“ on na to.

„Tak zavolejte do frýdlantské nemocnice, někde jsem četl, že tam dostali terénní sanitku!“

„Nefungují telefony, byla bouřka...“

„Tak musíme zavolat do Hejnic!“

„Ani tam nejdou telefony...“

Vzal jsem tedy lesáka s sebou a Žigulíkem jsme po Kozí stezce – za neustálého odvalování a podkládání kamenů, vyjeli až ke zraněnému. Byl při vědomí, posadili jsme ho jsme ho na zadní sedadlo. Už byla skoro tma, zima a stále mrholilo, a tak cesta zpět byla možná ještě složitější, a bez pana lesáka a syna Martina bych to na kamenité Kozí stezce

Obnovený kříž v Rýnovicích

Otokar Simm

V pátek 8. prosince v 16 hodin požehnal starokatolický farář Karel Koláček precizně restaurovanému kříži v Rýnovicích. Najdete ho v ulici Československé armády, naproti Domu česko-německého porozumění.

Kříž nechal v roce 1866 postavit v sousedství svého stavení majitel zdejší cihelny August Jäger. Učinil tak v místě, kde snad od roku 1669 stával dřevěný rýnovický kostel, předchůdce toho dnešního kamenného, vysvěceného 18. ledna 1699. Skromná dřevěná stavba byla následně rozebrána a prodána do Janova nad Nisou, kde sloužila až do roku 1810. Mohutný kříž s tělem Kristovým a se stejným mohutným podstavcem tvoří jeden celek s umělecky kovaným oplocením.

Tato nepřehlédnutelná rýnovická památka byla v roce 2017 kompletně obnovena městem Jablonec nad Nisou a s podporou Ministerstva kultury ČR. Renovaci provedl restaurátor Radomil Šolc a umělecký kovář Petr Podzemský. Velký dík patří zejména paní Heleně Mišurdové, která v roce 2016 věnovala pozemek s křížem městu Jablonec nad Nisou.

Foto archiv města Jablonce nad Nisou

Děje se v Jizerských horách

Nový kříž Dagmar Spinové

Členové Spolku Patron se ve spolupráci s Jaroslavem Haufrém pustili do obnovy kříže Dagmar Spinové, který stojí při zeleně značené turistické cestě na východním břehu bedřichovské přehrady na Černé Nise. Od poslední výměny kříže uplynula již značná doba. Vyměněn byl patrně v květnu roku 2002. Jan Preisler vyrobil nový kříž, a když bylo vše připraveno, přizvali do party Herberta Endlera, aby jim pomohl s instalací. V této sestavě bylo umístění nového kříže Dagmar Spinové provedeno ve středu 25. října 2017.

Streitův obrázek a Pechova památka jsou v opravě

Členové Spolku Patron a přátelé drobných památek ještě před začátkem zimního období zajistili demontáž a snesení poškozených památek Streitův obrázek a Pechova smrt. Obě se nacházejí na severním úbočí Smrku. V současné době jsou památky umístěny ve Frýdlantu, kde bude provedena jejich renovace. Na původních místech byly zavěšeny náhradní kříže. Poděkování za snesení a opravu obou památek patří především partě dobrovolníků sdružených kolem Rudy Makela.

Vyšel reprint další mapy Josefa Matouschka

Jizersko-ještědský horský spolek vydal dva reprinty historických map. Jedná se o Speciální Matouschkovu mapu Polomených hor z roku 1932 a Wünscheho mapu Saskočeského Švýcarska z roku 1906. V případě Josefa Matouschka Jizersko-ještědský horský spolek pokračuje v postupném vydávání jeho obdivuhodného kartografického díla. Obě mapy byly pokřtěny v sobotu 25. listopadu 2017 na Prezidentské chatě v Jizerských horách a jsou k dostání v regionálních knihkupectvích a informačních centrech, nebo v kanceláři JJHS.

Wenzerichův pomník v Sudetendeutsche Zeitung

V listu Reichenberger Zeitung, který je přílohou Sudetendeutsche Zeitung, vyšel v pátek 3. listopadu článek Stanislava Berana o opravě a požehnání Wenzerichova pomníčku v údolí Smědé a o znovuoživení pomníku obětím sedmileté války v Raspenavě-Luhu. Odkaz na článek najdete na webových stránkách spolku.

Stammelova prapравnučka s předsedou Spolku Patron u pomníku, foto Aleš Bednařík

Poškozený kříž Dagmar Spinové těsně před výměnou, foto Herbert Endler

Obnovený kříž Dagmar Spinové při břehu přehrady na Černé Nise, foto Herbert Endler

Patron

**Čtvrtletník přátel drobných památek
Jizerských hor č. 4/2017 (28. ročník)**

Vydává Spolek Patron, zapsaný ve spolkovém rejstříku vedeném Krajským soudem v Ústí nad Labem v oddílu C, vložce 2660, se sídlem: č. p. 104, 468 43 Jiřetín pod Bukovou, IČO: 64669807, e-mail: spolek@spolekpatron.cz, web: www.spolekpatron.cz. Redakce: Bohumil Horáček, Otokar Simm. Vydávání čtvrtletníku PATRON je povoleno OkÚ - Jbc - 941/34. Ev. č. MK ČR E 10470. Výtisk je neprodejný a slouží výhradně pro vnitřní potřebu spolku a jeho členů. Příspěvky a fotografie do dalšího vydání zasílejte nejpozději do **25. února 2018** na adresu: Bohumil Horáček, Na Radouči 1254, 293 01 Mladá Boleslav, nebo e-mailem: horacek21@seznam.cz. **Za správnost příspěvků odpovídá autor. Redakce žádá autory o porozumění pro jazykovou a redakční úpravu jednotlivých příspěvků.**

reklama-4u.cz
reklamní agentura
e-mail: info@reklama-4u.cz